

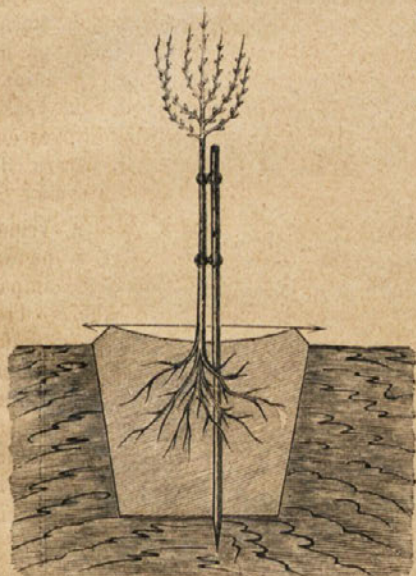
VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh in za sadjarstvo.

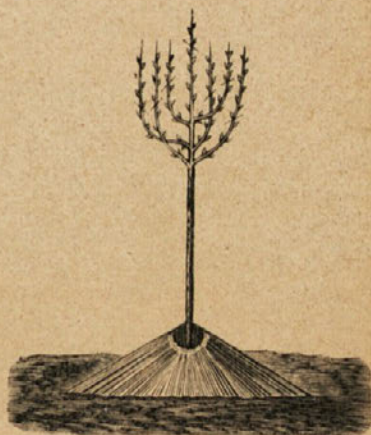
Št. 4. V Ljubljani, 28. februarija 1891. Letnik IV.

Sadno drevje pregloboko saditi je škodljivo.

Umevno je, da sadjarji po krajih, koder so močni viharji, radi zasipajo korenine sadnega drevja predebelo s prstjo. Jaz sam, tako piše dvorni vrtnar M. Lebl v „Wr. Landw. Zeitsch.“, dal sem korenine lepotičnega drevja zasuti 25 do 30 centimetrov globoko s prstjo, ne da bi bilo to škodilo drevju. To pa ni nika-keršen dokaz; morda bi bilo še bolje raslo, ko bi korenine ne imele nad saboj toliko prsti. Lepotično drevje je navadno čvrstejše nego sadno, in razen tega se rado tako daleč po deblu zakorenini, kolikor ga je v zemlji. Vzlic tem prednostim lepotičnega drevja sem našel pri nasadu, ki je nad 30

Podoba 10.

Podoba 11.

let star, da so ravno ona drevesa, katerih korenine so skoraj iz zemlje ven gledale, bila veliko močnejša, nego ona, ki so bila pregloboko vsajena. Nikdar ne moremo zatorej dovolj svariti, ne pregloboko saditi sadna drevja. Vsakdo lahko razume, da se korenine veliko lažje razvijajo tam, koder je zemlja pristopna zraku, nego tam, koder so ločene od njega z debelo zemeljsko plastjo. Mnogo bolezni sadnega drevja prihaja od preglobokega sajenja, tako na pr. nerodovitnost, prezgodnje trebljenje, nesočnost sadja itd. Sadi zatorej tako, da pridejo skrbno uravnane in razproščene korenine kolikor mogoče blizu zemeljne površine, kakor kaže podoba 10. Kadar pa sadiš

sadno drevje na nekoliko vlažnem in ne odvodnenem (drenovanem) svetu, sadi je na kupe, katere si narediš iz prsti (glej podobo 11.). Naredi jih pa tako le: Izkoplji 110 centimetrov globoke in 180 do 200 centimetrov široke jame, katerih dno drenuj, če ne drugače, vsaj s tem, da naspeš do 40 centimetrov na debelo okroglega kamenja, potem pa naspi toliko prsti, da nastanejo kupi, ki so 40 do 50 centimetrov nad površino tik stoječe trde zemlje. V te kupe potem vsadi pravilno sadno drevje, in uspevalo ti bode prav gotovo, ako zemlja ni prav hudo močvirna.

Kaj storiti z drevjem, katero je sneg poškodoval.

Sneg, ki ga je letos sem ter tja na debelo padlo, poškodoval je, kakor nam gospodarji tožijo, veliko drevja.

Kaj storiti, da se škoda kolikor mogoče zmanjša?

1. Na drevesih, na katerih so večje ali manjše veje popolnoma odtrgane, morajo se rane s kakim ostrim orodjem dobro ogladiti in s smolo ali z drevesnim voskom tako dobro zamazati, da zrak ne more do rane, in potem še dobro ovezati. Take veje pa, katere so sicer od debla odtrgane, vendar se jih še velik del drži debla, morajo se prav varčno spet k deblu tako privezati, kakor so bile prej, in rana se mora tako obvezati, kakor pri cepljenji.

2. Ona drevesa pa, na katerih je več vejic samo poškodovanih in ne od debla odtrganih, morajo se lepo obrezati, kakor se to večkrat zgodi, kadar hočemo kako drevo omladiti.

3. Če se prav dobro napravi to, kar smo zdaj omenili, in če se ravno mnogo vejic in celo vrh odreže, vendar se še mnogokrat zgodi, če je namreč deblo nepoškodovano, da drevo spet lepo krono in lep vrh dobi in kasneje gospodarju mnogo koristi.

4. Dobro je znano, da so celó velika drevesa, katera so bila s korenino izdrta, ali celó do zemlje pripognena, prav lepo rasla in rodila, če so se spet prav varčno vzdignila in dobro uravnala. In zatorej tudi priporočamo, naj naši gospodarji tudi to poskusijo, predno posekajo drevesa celo za drva. Ker se vendar izkoreninjena drevesa v zmrzli zemlji ne morejo lahko okopati, naj se s tem delom počaka do tedaj, kadar bo zemlja spet tala, in do tistega časa naj se korenine dobro pokrijejo s prstjo in slamo, da ne pozebejo in se ne posuše.

Vzgoja paradižnikov v loncih.

Paradižniki se dajo prav izvrstno vzgajati v loncih, in če jih imamo na oknu, so to pravlepe rastline, posebno če so polne plodu, a ob enem so tudi zelo koristne in to tem bolj, ker smo v stanu vzgajati prav zelo zgodnje paradižnike. Seme vsej prav zgodaj, na pr. vže konci zime v kak zaboj ali lonec, ter presadi potem sadike v posamezne lonce. Če si to vse dovolj zgodaj naredil, imaš sveže paradižnike vže meseca maja. Vseučelišni vrtnar Schelle vzgojo tako le popisuje: Seme sej meseca februarja. Kadar rastlinice naredo prve liste, presadi jih v drug zabojček, in ko so se tukaj dobro ukoreninile, posadi jih posamezne v dovolj velike lonce. Čez nekaj časa jih zopet presadi in sicer v lonce, ki imajo najmanj 15 centimetrov premera. Zemlja naj bode dobra, peščena povrtna prst. Ko so korenine prst v teh loncih popolnoma prerasle, presadi jih zopet v druge, ki

so bolj široki nego visoki in ki imajo vsaj 25 centimetrov premera. Ob tej zadnji presaditvi pa potrgaj vse poganjke razen najmočnejšega srednjega. K rastlini pritakni kake tri do 70 centimetrov visoke palice ter vanje pritrdi poganjek in sicer tako, da je konec obrnen proti tlor. Vse nove vzrasle stranske poganjke, ki seveda kvišku silijo, skrajšaj vsaj 5 do 10 centimetrov. S tem, da je konec poganjka obrnen k tlor, zavirano je hitro kroženje soka in rastlina je primorana roditi. Najbolj primerna toplota tem rastlinam je 15 stopinj. Neobhodno potreben je svež zrak. Gnojenje ni potrebno, pač pa pridno prilivanje. Vrste z majhnimi plodi so najboljše, slabe so pa vse vrste, ki delajo veliko zelišča, ker pregosto obrezovanje ni koristno.

Gartenflora.

Jetrnik vrtna rastlina za obrobek.

Kadar je odbrati kako rastlino za trajen obrobek gredam, potem i t. d., ni je skoraj pripravnejše nego je navadni jetrnik (latinski *hepatica triloba*). Glej podoba 12. Jetrnik uspeva bolje po senčnih nego po solnčnih legah in ravno ta lastnost mu daje posebno vrednost, ker velika večina drugih rastlin za obrobek v senci niti uspevati noče, ali vsaj slabo uspevajo in kmalu poginejo, jetrnik pa cela desetletja vztraja. Jetrnik je nizke rasti, kakeršne mora uprav biti obrobna rastlina. Reclji

listni in cvetni so komaj prst dolgi, in bršljanu podobno lepo perje, ki je zeleno do jeseni, daje rastlini tudi, ko je vže odcvela, lepo obliko. Najlepši je pa jetrnik pomladi, ko cvete. Prijazno pozdravljajo mnogobrojne višnjave, bele ali rdeče cvetke pomladi vrtnarja in mu dičijo vrt, ko so se druge rastline komaj prebudile iz zimskega spanja. Ako moramo za nasaditev jetrnika šele kupiti, stane nas

Podoba 12.

res to precej, ker povprečno stoji 100 navadnih vrst 2 do 3 goldinarje, gibate pa še enkrat toliko. Na vsak meter dolžine pride po 20 rastlin. Ako pa pomislimo, da tak nasad vzdrži desetletja, pa stroški niso posebni. Najcenejša vrsta je višnjavo cvetoča. Jetrnik lahko sadiš pomladi ali jeseni. Dasi nikdar ne zmrzne, vendar priporočajo jesenski nasad pokriti z listjem, da zmrzlin ne more dvigniti iz zemlje še ne dovolj ukoreninjenih rastlinic. Kdor ima priliko, lahko si v gozdu sam nabere jetrnika, to je najboljše za šolske ali domače vrte. V gozdu nabrani jetrnik je pa le priprosto cvetoč. Drugih vrst jetrnikovih in sploh njegovih sadik je pa tudi dobiti pri Krištofu Steinpöcku v Scheibmühl-Traisen, na Dolenjem Avstrijskem.

Trata na vrtu.

Najlepši kras vrtu je trata ter vredna, da jo ravnamo kar najskrbneje. Drobna in lepa trata naj bode samo od trave, naredimo jo pa tako le: Prostor, ki smo ga prekopali uže na jesen, prerahljamo v novič zopet spomladi ter ga posejemo z ječmenom, ki ga povlečemo z grabljami. Po ječmenu vsejemo in z grabljami plitvo podvlečemo zmes raznih trav, ki je sestavljena: iz 26 % trpežne ljulike (*lolium perenne*), 42 % ljulike, katero imajo vrtnarji v cenikih svojih zaznamenovano z latinskim imenom „*lolium perenne tenue*“, in iz 16 % trde bilnice (*festuca duriuscula*). Kadar smo uže to vsejali, vsejemo pa še naslednjo travno zmes, ne da bi je kaj podvlekli: 4 % boljke (*anthoxanthum odoratum*), 6 % šopulje (*cynosurus cristatus*) in 6 % latovke (*poa pratensis*). Posejani prostor povaljamo potem ali pa poteptamo z deskami, katere si privežemo na nogi.

Ječmen ozeleni kmalu in naredi uže zgodaj spomladi lepo trato; vrhu tega pa vleče iz zraka vlago, pospešuje roso, obsenčuje zemljo in varuje občutljive travne rastline, katere počasi lezejo iz zemlje. Kadar je ječmen dober decimeter dolg, kosi ga vsakih deset dni. Po tretji košnji izgine ječmen malo da ne popolnoma, travne rastline so uže dovolj močne ter se razrastajo od leta do leta bolj.

Na prav senčnih prostorih rabi za trato zmes od trpežne ljulike in svinjskega repa (*phleum pratense*), ki jo pa moramo vsako leto v novič sejati.

Glede množice semena opominam, da zadostuje za štirjaški meter 20 gramov ječmena in ravno toliko travnega semena.

Zelenjad, ki naj se seje po zimi.

Po zimi redko kedo seje zelenjad, ker večini ni znano, da se s tem načinom dosežejo mnogokrat izvrstni uspehi. Grede, namenjene za zimsko setev, prekopljí uže jeseni, da zmrzlin zemljo dobro predela. Vsakor ni poprej pričeti sejati, dokler se zemlja ne da rada obdelavati. Kadar od januarija do marcija nastopi južno vreme, ki pobore sneg in usuši tla, takrat teh gred ni prekopavati več, ako so bile že jeseni, marveč le gorenja plast se malo okoplje ter poravna z grabljami. Seme naj se seje v vrste, in sicer v primerne jarke, to pa zato, ker tako posejano seme raje vzkalí, mlade rastlinice imajo po teh jarkih zatišje proti mrazu in vetrovom, in slednjič zato, da ima gnoj, potresen v te jarke, še več obrambe proti mrazu in suši. Z gnojem se pa okrepe tudi rastline. Nikdar pa ne sej pre-gosto, ker gosta setev naredi slabotne rastlinice.

Taka zgodnja setev ugaja naslednjim zelenjavnim rastlinam: Karoti, korenju, peteršilju, motovilcu, berivki, glavnati salati, čebuli, česnu, špinaci, grahu sladkornemu itd. Samo ob sebi je umevno, da moraš te zelenjadi sejati le zgodnje vrste, če hočeš dobiti zgodnji pridelek. Akoravno ni težko odbrati takih zgodnjih vrst, ker ti jih vsak cenik pove, vendar omenjamo nekaterih preizkušenih zgodnjih vrst. Izmed glavnatih salat so posebno priporočene: Bruine geel, rumena jajčnata in rumena ter zelena kamenita ter princéva glavnata salata. Berivke ter povezne solate so skoraj vse zgodnje vrste prikladne, ravno tako radičeve; za rast na planem pa ni madejska, španska in tripolitanska čebula. Špinace so vse vrste priporočene. Zgodnji grah hvalijo majnikov, Daniel O' Rourke, grbančasti ameriški in izmed sladornega graha pa zgodnjega francoskega in Bismarkovega.

Erf. ill. Garten-Zeitung.